

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**M. Adami, Scriptoris Vetvsti, Historia Ecclesiastica,
Religionis Propagatae Gesta, Ex Hammabvrgensi
Potissimum Atque Bremensi Ecclesiis, Per Vicina
Septentrionis Regna**

Adamus <Bremensis>

Helmetadi[i], 1670

Liber Qvartvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11096

I N C I P I T L I B E R
Q V A R T V S.

Cap. 119. ANNO pontificis nostri xvii. *Bernardus* Saxonum Dux CAP. I.

A obiit, qui à tempore senioris Libentii jam per XL. annos Slavorum res atque Nordalbingorum, ac nostras strenue administravit. Post cujus obitum filii ejus *Ordolf* & *Hermannus* hæreditatem patris acceperunt, malo omine Bremensis Ecclesiæ. Illi enim antiqui memores odii, quod patres eorum contra eandem licet occulte exercuerunt Ecclesiæ, statuerunt aperte jam ultionem repetendam esse in Episcopum, totamque Ecclesiæ familiam. Et primo quidem Dux *Ordulfus* vivente adhuc patre, hostili stipatus multitudine, Bremensem in *Fresia* devastavit Episcopatum, hominesque Ecclesiæ d. ne-
cavit, alios etiam legatos ad se pro pace directos, publice verberari & decalvari jussit; postremo omnibus modis Ecclesiæ & suos impugnare, spoliare, cædere ac pro nihilo habere cæpit. Et licet Pontifex, ut debuit, Ecclesiastico zelo exardescens, malefactores anathematis gladio percussit, querelam tamen ad curiam deferens, nil aliud meruit quam derideri. Nam & Rex puer à nostris Comitibus primo derisui habitus est. Quapropter Archiepiscopus tempori deserviens, ut conjuratos tantum fratres ab invicem divelleret, *Hermannum* Comitem adopravit in militem. Cujus satellitio functus in Vngaricam expeditionem, tunc quasi Magister Regis & Princeps consiliorum profectus est, relicto super negotia regni Colonensi Archiepiscopo. Restituto autem, in regnum *Salomone*, quem bello expulerant, Pontifex noster cum Rege puero victor ab *Vngria* regressus est.

d. al. coeca
vit.

CAP. II.

Cap. 160. Tunc Comes *Hermannus* aliquid magnum sperans, ambiensque beneficium, f. quod dare noluit Episcopus, statim in furorem versus, cum exercitu copioso venit contra
Bremam.

e Vngaria
CAP. III.
f. al. cum id
dare nollet
Archiep.

Bremam, ibique diripiens omnia quæ ad manum venerant, soli Ecclesiæ pepercit. Armenta bouum & caballorum omnia in prædam cesserunt. Similiter per totum faciens Episcopatum, homines Ecclesiæ nudos inopesque dimisit. Tunc etiam *Castella* omnia, quæ Pontifex futurorum præsciis *g* diversis construxerat locis, usque ad solum diruta sunt. |Cap. 161. Archiepiscopus eo tempore primatum Curia tenebat. Cujus audita querela, Comes secundum iudicium Palatii exilio relegatus, post annum clementia Regis absolutus est. Deinde vero idem Comes *Hermannus*, & frater ejus Dux *Ordulfus*, ad satisfactionem Ecclesiæ venientes, pro delicto suo quinquaginta mansos obtulerunt, & terra quievit paucos dies.

CAP. IV.

Tunc etiam Rex vastationi Bremensis Ecclesiæ compatiens, transmisit ei ad solatium fere centum pallia, cum aliis vasis argenteis, itemque libris, candelabris, & thuribus auro paratis. Hæc enim sunt munera quæ Rex misit ad reedificationem Hammaburgensis Ecclesiæ. Tres calices aureos, in quibus erant libræ auri decem, unum vas Chrismale argenteum, scutum argenteum deauratum, Psalterium aureis scriptum literis, thuribula & candelabra argentea, dorsalia novem Regalia, casulas XXXV, cappas XXX. Dalmaticas & subtiles XIII. & alia multa, & unum Plenarium, cujus tabula videbatur novem libras auri habere. Tunc etiam *Corbeia* atque *Lauressa* Coenobia, pro quibus diu multumque Archiepiscopus laboraverat, Ecclesiæ Hammaburgensis præceptis tradita sunt. Tunc etiam diu desiderata in ditionem Ecclesiæ *Lismona* venit, quæ *h* cortis, ut ajunt, septingentos mansos habere videtur, & maritimas *Harbeloe* regiones in ditione possedit. Pro qua firmiter ex omni parte solvenda, fertur Archiepiscopus *Agneti* Reginae dedisse *i* novem libras auri, quoniam hæc in partem suæ dotis commemorabatur. Quinquaginta ergo cortes dominicales habuit Archiepiscopus, ex quibus

g diversa
construxerat
regione

h al. cors.

i al. undecim.

quibus *k Walde* maxima, unius mensis persolvit servitium, ^{h al. Walde}
 cæterum *Ambergon* minima quatuordecim dierum. Tanta ^{deest.}
 erat opulencia hujus Episcopi. Potuit Ecclesia nostra ^{CAP. V.}
^{Cap. 162.} dives esse; potuit Archiepiscopus noster *Coloniensis* aut *Moguntino* in omni rerum gloria non invidere. Solus erat *Wirceburgensis* Episcopus, qui in Episcopatu suo neminem dicitur habere consortem. Ipse enim cum teneat omnes comitatus suæ parochiæ, Ducatum etiam provinciæ gubernat. Cujus æmulatione noster Præsul statuit omnes Comitatus, qui in sua diocesi aliquam jurisdictionem habere videbantur in potestatem Ecclesiæ redigere. Quapropter ab initio quidem illum maximum *Fresia* Comitatum à Cæsare adeptus est de *l Fivelgoë*, ^{1 al. Find-}
 quem prius habuit Dux *Gotafidus*, & nunc *m Ecbertus*. Pen- ^{gōē}
 sionem annuam dicunt esse mille librarum argenti, quarum du- ^{m al. Ekig-}
 centas, ille solvit; atque est miles Ecclesiæ. Archiepiscopus ^{brechtus.}
 autem obtinuit eundem Comitatum per decem annos, usque ad expulsionis suæ diem. Alter vero Comitatus erat *n Vdon* ^{n Vtonia}
nis, qui per omnem parochiam *Bremensem* sparsim diffunditur, ^{& sic infra.}
 maxime circa *Albiam*, pro quo Archiepiscopus *Vdoni* tantum obtulit in precarie nomen de bonis Ecclesiæ, quod æstimatur singulis annis reddere mille libras argenti, cum utique tanta quantitate precii major posset Ecclesiæ fructus omni anno parari, nisi quod pro adipiscenda mundi gloria, sufficit nobis, ideo pauperes esse, ut divites *v* multos in servitio habeamus. Ter- ^{CAP. VI.}
 tius erat Comitatus in *Fresia*, nostræ Parochiæ vicinus, qui di- ^{o deest al.}
 citur *p Emisgoe*, pro quo noster Pontifex Regi pactus est se mil- ^{hæc vox.}
 le libras argenti daturum. Cujus pecuniæ summam cum fa- ^{p Al. hæc}
 cile non posset habere, proh dolor, iussit Cruces, altaria, co- ^{addunt:}
 ronas, & cætera ornamenta Ecclesiæ deponi, quibus denuda- ^{Quem dē}
 tis, infelicem maturavit contractum perficere. Gloriabatur ^{viri Ecclē-}
 autem pro argentea cito se auream Ecclesiam facturum, omnia ^{sia nostræ}
 que ablata restituere in decuplum, sicut & prius in destructio- ^{defendunt,}
 ne clau- ^{à Comite}
 est. ^{Bernhardo}
^{Gotescal-}
^{cus occisus}

ne claustrum visus est egisse. O sacrilegium! Duæ cruces auro paratæ cum gemmis, altare majus & calix, ambo rutilantia ex auro & lapidibus contexta preciosis, confecta sunt, in quibus erant auri pondera viginti marcæ. Quas obtulit domina Emma Bremensi Ecclesiæ, cum aliis pluribus donis. Narravit autem auri faber illa conflans, magno se dolore coactum ad hoc sacrilegium, ut confringeret illas cruces, asserens se ad sonitum mallei audisse quasi vocem gementis pueri. Tunc autem & tali modo Thesauri Bremensis Ecclesiæ, à veteribus & suo tempore labore magnaque fidelium devotione collecti, una & miserabili hora pro nihilo sunt pessundati. Vix tamen ex eadem pecunia media pars debiti conflata est. Gemmas sanctarum crucium distractas audivimus, ac quibusdam meretriculis donatas. Horreo, fateor, omnia sicut facta sunt propalare, eo quod initium dolorum hæc sunt, gravisque secuta est vindicta. Ab illo ergo die ruentibus in occasum prosperis, omnia nobis & Ecclesiæ adversa fuerunt, ita ut Episcopus noster & sui affectus, ab omnibus sicut hæretici exhiberentur. At ille omnium voces parvi pendens, simul etiam relicta rei domesticæ cura, totus in curiam vehemens, & in gloriam præceps ferebatur, hac causa, ut ipse retulit, capeffendæ Reipub. quærens primatum, quia Dominum & Regem suum inter manus trahentium, non posset videre captivum. Et jam consulatum adeptus est, jam æmulis remotis solus arcem Capitolii possidet, non tamen sine invidia, quæ semper gloriam sequitur. Tunc vero Metropolitanus noster quædam aurea renovaturus sæcula, in consulatu suo cogitavit disperdere de civitate Dei omnes qui operantur iniquitatem, præcipue illos, qui vel in Regem manus miserunt, aut Ecclesias deprædasse videbantur. Cujus delicti conscientia cum fere omnes Episcopi & Principes Regni tangerentur, unanimi odio conspirabant, ut ille solus periret, ne cæteri periclitarentur. Igitur omnes simul apud Tribuniam

riam

riam congregati, cum Rex præsens adesset, Archiepiscopum nostrum quasi magum & seductorem à Curia depulerunt. A deo manus ejus contra omnes, manusque omnium contra illum, ut controversiæ finis usque ad sanguinem pervenerit.

Cap. 164. Audientes autem Duces nostri, Pontificem ab ordine Senatorum esse ejectum, magno repleti gaudio, cogita-

bant & ipsi tempus ultionis invenisse, ut eum à suo penitus alienarent q̄ Episcopo, dicentes: *Exinanite usque ad fundamentum in eo, & conteramus eum de terra viventium.* Itaque multæ insidiæ, multaque opprobria eorum adversus Episcopum, qui eo tempore, cum nihil tutius haberet, *Brema*, sedit, quasi obsessus, & custodia inimicorum vallatus. Cumque tota Ducis familia Pastorem & Ecclesiam, Populum & Sanctuarium derisioni haberent, *Magnus* ante omnes sæviebat, glorians se tantem reservatum esse, qui rebellem domaret Ecclesiam.

Cap. 165. *Magnus* ergo filius Ducis collecta latronum multitudine, non eo modo Ecclesiam impugnare conatus est, quemad-

modum parentes ejus, verum ipsum Ecclesiæ Pastorem persecutus, ut contentionem diutinam finisse videretur, aut membris truncare, aut funditus interficere quærebat Archiepiscopum. Nec tamen illi dolus ad cavendum defuit, auxilium vero in militibus nullum prorsus habuit. Ipso ergo tempore Archiepiscopus à *Magno* Duce obsessus, clam metu suffugit *Goslariam*, ibique secure apud *Loctunam*, in prædio suo per dimidium annum mansit. Castra autem & servitia ejus ab hostibus direpta sunt. Quibus angustiarum laqueis obstrictus ignominiosum quidem, sed necessarium cum Tyranno sædus pepigit, ut qui hostis erat, miles efficeretur, offerens ei de bonis Ecclesiæ mille mansos & amplius in beneficium. Eo nimirum tenore, ut Comitatus *Fresia*, quorum alterum *Bernardus*, alterum *Ekbertus* invito retinebat Pontifice, *Magnus* absque omni dolo, juri Ecclesiæ vindicaret atque defenderet. Ita pror-

sus diviso in tres partes Bremensi Episcopatu, cum unam partem *Vdo*, alteram partem *Magnus* haberet, vix tertia remansit Episcopo; quam tamen ipse postea *Bernardo*, aliisque Regis adulatoribus distribuens, fere nihil sibi retinuit. Nam & Curtes Episcopi & decimæ Ecclesiarum, unde Clerici & inopes sustentari deberent, omnes cesserunt in usum laicorum, ita ut meretrices cum latronibus usque hodie luxurientur ex bonis Ecclesiæ, in derisum habentes Episcopum, omnesque ministros altaris. Tantis igitur largitionibus, sicut hodie videri potest, nihil erga *Vdonem* & *Magnum* lucratus est Archiepiscopus, quam ne expelleretur à suo Episcopatu: à cæteris vero nihil aliud meruit nisi ut *Dominus* vocaretur.

CAP. XI.

Hæc nobis prima ruina contigit in Bremensi Parochia, verum trans *Albiam* quoque vindictæ magnitudo pervenit; quoniam Princeps *Codefcalcus* eo tempore à Paganis interfectus est, quos ipse ad Christianitatem nitebatur convertere. Et quidem vir omni ævo memorabilis, magnam partem *Slavania* conversam habuit ad divinam Religionem. Sed quia non dum completæ sunt iniquitates Amoreorum, neque adhuc venit tempus miserendi eorum, necesse erat ut venirent scandala, ut probati fierent manifesti. Passus est autem noster *Machabæus* in civitate *Leontia*, VII. Idus Junij, cum Presbytero *Ippone*, qui super altare immolatus est, & aliis multis tam Laicis quam Clericis, qui diversa pro Christo ubique pertulerunt supplicia. *Ansuerus* etiam Monachus, & cum eo alii apud *Razispurg* lapidati sunt. Idus Julii passio illorum occurrit. [Qui cum ad passionem veniret, flagitasse fertur Paganos, ut prius socii, quos deficere metuebat, lapidarentur. Quibus coronatis ipse gaudens, cum *Stephano* genua posuit:] *Iohannes* Episcopus senex cum cæteris Christianis in civitate *Magnopoli* servabatur ad triumphum. Ille igitur pro confessione Christi fustibus cæsus, deinde per singulas *Slavorum* vorum.

al. Riusburg.

CAP. XII.

65.

Episcopus senex cum cæteris Christianis in civitate *Magnopoli* servabatur ad triumphum. Ille igitur pro confessione Christi fustibus cæsus, deinde per singulas *Slavorum* vorum.

Cap.
166.

Cap.
167.

vorum civitates ad ludibrium ductus, cum à Christi nomine
 flecti non posset, truncatis manibus ac pedibus, in platea cor-
 pus ejus projectum est. Caput vero defectum: quod Pagani
 conto præfigentes in titulum victoriæ, Deo suo *Redigast* immo-
 laverunt. Hæc in Metropoli Slavorum *Rebne* gesta sunt III.
 Idus Novembr. Filia Regis Danorum apud *Michilinburg*, civi-
 tatem Obodritorum, inventa cum mulieribus nuda diu cæsa est:
 Hanc enim, ut prædiximus, *Godescalcus* Princeps habuit uxorem,
 à qua & filium suscepit *Heinricum*. Ex alia vero *Butue* natus
 fuit, magno uterque Slavis excidio genitus. Et illi quidem
 victoria potiti totam Hammaburgensem Provinciam ferro
 & igne demoliti sunt. *Sturmarii* fere omnes aut occisi, aut in
 captivitate ducti, castrum *Hammaburg* funditus excisum, & in
 derisionem Salvatoris nostri etiam cruces à Paganis truncatæ
 sunt. Ipso eodemque tempore *Sliasvwig* civitas Saxonum Transal-
 bianorum, quæ sita est in confinio Danici Regni opulentissima
 atque populosissima, ex improvise Paganorum incursum funditus
 excisa est. Et impleta est nobiscum Prophetia, quæ ait; *Deus,*
venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum
tuum Hierusalem: quæ prophetiæ in Hierosolymitanæ urbis excidio
 deplorantur. Hujus vero auctoris cladis *Pluffo* fuisse dicitur, qui
 sororem *Godescalci* habuit, domumque reversus & ipse obrun-
 catus est. Itaque omnes *Slavi* facta conspiratione generali, ad
 Paganismum denuo sunt relapsi; eis occisis qui perstiterunt
 in fide. Dux noster *Ordulfus* in vanum sæpe contra *Slavos* di-
 micans, per duodecim annos, quibus patri supervixit, nullam
 unquam potuit habere victoriam, totiensque victus à Paganis,
 à suis etiam derisus est. Igitur expulsio Archiepiscopi & mors
Godescalci, uno fere anno contigit: Qui est Pontificis XXII.
 [Hæc est Slavorum tertia negatio, qui primo facti sunt à *Caro-*
lo Christiani. Secundo ab *Ottone*, tertio nunc ab *Godescalco*

CAP. XIII.

Principe, & nisi fallor, hæc mala nobis ventura signavit ille horribilis Cometa, qui ipso apparuit anno circa dies Paschæ.]

CAP. XIV.

¶ reg. Anglorum.
66.

¶ Tostic.

¶ Haraldus
¶ al post est
ex Anglia.

¶ Sveria.
CAP. XV.

67.

¶ Steinkel.

¶ Al. Scandinavia.

Eodem quoque tempore clades illa memorabilis in Anglia facta est, cujus magnitudo, & quod Anglia Danis ex antiquo subjecta est, summa nos eventuum præterire non sinit. Post s Regis sanctissimi *Edvardi* mortem, contendentibus pro illo Regno Principibus, *Haroldus* quidam Anglorum Dux, vir maleficus, sceptrum invasit. Quod dum sibi frater eius nomine *Tosti* ereptum audiret, Regem Nordmannorum auxilio ducit *Haroldum*, Regemque Scotorum; & occisus est ibi *Tosti*, *Haroldus*, & Rex Hyberniæ cum toto exercitu, à Rege Anglorum. Vix ergo dies octo transierant, & ecce *Wilhelmus*, cui pro obliquo sanguine cognomen est *Bastardus*, à Gallia transfretans in Angliam, lasso victori bellum intulit. In quo Angli primum victores, deinde victi à Nordmannis, usque ad finem contriti sunt. *Haroldus* ibi cecidit, & x cum eo ex Anglis fere centum milia, *Bastardus* victor in ultionem Dei, quem ipsi offenderant Angli, omnes fere Clericos & Monachos absque regula viventes expulit. Deinde ablatis scandalis, *Lanfrancum* Philosophum in Ecclesia posuit doctorem, cujus studio & prius & postmodum in Anglia multi ad divinum animati sunt obsequium.

In y Sveonia per idem tempus Christianissimus Rex *Stinkel* defunctus est, post quem duobus *Hericus* de Regno certantibus, omnes Svedorum potentes in bello occubuisse feruntur. Nam & ambo Reges ibi perierunt. Ita prorsus deficiente omni Regali prosapia, & status Regni mutatus, & Christianitas ibi turbata est valde. Episcopi, quos illuc Metropolitanus ordinavit, persecutionem metuentes, domi sederunt. Solus Episcopus a *Sconia* procuravit Ecclesias Gothorum. Et quidam Sveonum Satrapa *Gnipb* ad Christianitatem populum confortavit.

Illo

Cap. 171. Illo tempore clarissimus inter barbaros fuit *Svein* Rex CAP. XVII.

Danorum: qui Reges Nordmannorum *Olaph* & *Magnum* constrinxit magna virtute. Inter *Svein* & *Basardum* perpetua contentio de Anglia fuit, licet noster Pontifex muneribus *Willelmi* persuasus, inter Reges pacem formare voluerit, Christianitas autem ab illo *Svein* Rege in exteris nationes longe lateque diffusa est. Et cum multis polleret virtutibus, sola ægrotavit luxuria. Novissimis Archiepiscopi temporibus, cum ego *Bremam* veni, audita ejusdem Regis sapientia, mox ad eum venire disposui, à quo etiam clementissime susceptus, ut omnes, magnam hujus libelli materiam ex ejus ore collegi. Erat enim scientia literarum eruditus, & liberalissimus in extraneos, & ipse prædicatores suos Clericos in omnem *Svediam* direxit, & *Nordmanniam*, atque in Insulas, quæ sunt in illis partibus. Cujus veraci & dulcissima narratione didici, suo tempore multos ex Barbaris nationibus ad Christianam fidem conversos, aliquos etiam tam in *Svedia* quam in *Norvvegia* martyrio coronatos: ex quibus, ait, *b* *Hericus* quidam peregrinus dum apud *Sveones* ultiores prædicaret, martyrii palmam capitis abscissione meruit. *Alter* quidam *c* *Alfardus* nomine inter *Nordmannos* sancta conversatione diu vivens ac latenter, abscondi non potuit. Ille igitur dum protexit inimicum, occisus est ab amicis. Ad quorum requietionis locum magna hodie sanitarum miracula populis declarantur. Igitur ea quæ diximus, vel adhuc dicturi sumus de Barbaris, omnia illius viri relatu cognovimus.

68.

b al. Henricus.

c Alfardus

Cap. 172. Interea noster Archiepiscopus zelo, ut ajunt, Agrippi- CAP. XVIII.

nensis Episcopi à curia perturbatus, *Brema* sedit privatus, solitarius & quietus. Atque utinam tanta mentis quiete frueretur, quanta corporis fatigatione carebat. Felix, inquam, si domesticis Ecclesiæ bonis, a vitis que parentum contentus divitiis, infelicem curiam aut nunquam vidisset, aut raro visitasset.

talet.

69.

tasset. Et de aliis quidem viris magnis legitur, quod gloriam mundi contemnentes, Aulam Regiam veluti secundariam Idololatriam refugerint, judicantes nimirum ad hoc philosophicum solitariæ vitæ otium à tempestate seculi & tumultu Palatii, quasi ad portum & requiem beatitudinis veniendum. Noster vero Pontifex contraria currebat via, sapientis viri officium æstimans, ut pro salute Ecclesiæ suæ, non solum curiæ labores sustineat, verum etiam si ita necessitas erit, pericula & mortem subire non dubitet. Vnde ni fallor primo tempore suo curiam Regis frequentavit, pro exaltanda Ecclesia sua. Circa finem vero perditis aut potius dispersis, quæ habuit, pro liberando laboravit Episcopo. In qua re sicut illud persuasit ambitus gloriæ; ita istud necessitas imperavit Ecclesiæ, quæ invidia Ducum hujus patriæ semper impugnata, nunc demum etiam ad nihilum redacta est. Quam calamitatem sui temporis ipse miserabiliter cotidie deploravit; speciales ad hoc Psalmos habens constitutos, quibus in hostes Ecclesiæ posset ulcisci. Quod autem erga suos Parochianos se tam crudeliter exhibuit, quos potius diligere ac sicut Pastor oves suas procurare deberet, ipse magnam exposuit rationem, quam de illius ore nos audivimus, aliaque *d* didicimus ex aliis.

CAP. XIX.

d al. dicimus.

Germanus autem Archiepiscopi frater, scilicet Palatinus Comes, nomine *Decius*, à quodam suæ diocesis presbytero interfectus est, eodem anno, quo & Cæsar defunctus est, vir bonus & justus, qui nemini unquam vel ipse nocuit, vel fratrem nocere permisit. Apparuit enim in fine memorabilis viri, qui circumstantes obtestatus est pro salute occisoris, quod & fratri mandavit. Qui defuncti complens vota, presbyterum quidem abire permisit illæsum, ex eo autem tempore odio habuit omnem familiam Ecclesiæ. Dicunt & alii quem, de familia superbius agentem, comprehendi jussisset, reliqui

reliqui proinde ad insaniam commoti, cubiculum Pontificis armati petunt, etiam vim facturi, nisi redderetur comprehensus, & alia, quæ furor persuasit iratis. Tertia causa erat, quod ut Episcopus bonis suis parceret, annum integrum aut sæpe biennium à domo peregrinatus est. Post multum vero temporis in Episcopatum regressus, cepit rationem ponere cum servis & ancillis suis, invenitque omnia bona & redditus non minus dissipata, quam si domi fuisset. Est enim hoc genus hominum, ut bene describit *Salustius*, mobile & infidum, neque beneficio neque metu coercetur. Præterea ingurgitationem potus, quod peculiare vitium est illis gentibus, ita in eis Pontifex abominatus est, ut sæpe de illis dicere fuerit solitus, *quorum venter Deus est*. Nam contentiones & pugnas, oblocutiones & blasphemias, & quæcunque scelera majora commiserint in ebrietate, in crastinum illi pro ludo habent. Querebatur etiam usque ad sua tempora multos Paganorum erroribus implicitos, ita ut diem sextæ feriæ carnis esu macularent; ut vigiliis, solennitatesque sanctorum, ac venerabilem quadragesimam, gula, fornicationibusque polluerent, ut perjuria pro nihilo computent, ut effusionem sanguinis in laude habeant; similiter adulteria, incestuositates, aliæque naturam excedentes immunditiæ, vix culpantur ab aliquo eorum. Plerique enim duas, vel tres, aut innumerabiles tenent simul uxores. Item morticina & sanguinem, & suffocata, carnesque jumentorum licite utuntur. Postremum est quod Archiepiscopus apprimè doluit super invidia, quam in advenas habent, & quod adhuc Duci fidioliores erant, quam sibi aut Ecclesiæ suæ. Hæc & alia populi delicta dum sæpe Metropolitanus in Ecclesia declamatorio sermone fieri prohiberet, illi correptionem paternam derisioni habentes, nec sacerdotibus nec Ecclesiis Dei ullam reverentiam exhibentes, flecti moverique nequiverunt.

Q

CAP. XXI. verunt. Quibus rerum causis impellentibus, statuit eis ^{Cap.} Archiepiscopus, ut populo duræ cervicis, neque parcen ^{180.}
 dum esse, neque credendum, ita dicens: *In chamo & freno ma-*
xillas eorum constringe: Rursumque: *Visitabo in virga iniquita-*
tes eorum: & alia. Itaque inventa occasione, si quis eorum
 offendisset, cum in vincula conjici mox præcepit, aut spoliari
 omnibus bonis, asserens cum risu, afflictionem corporis ani-
 mæ utilem; damna bonorum, hoc esse purgationem delicto-
 rum. Vnde factum est, ut Præpositi operum, quibus vicem
 suam commisit, in rapiendo & affligendo modum exceßerint.
 Impletumque est vaticinium, quod ait: *Ego iratus sum pa-*
rum, ipsi vero adjuverunt me in malum, dicit Dominus. Tunc
 igitur Bremæ commoratus Pontifex, cum nihil residui ha ^{Cap.}
 beret, de rapinis pauperum vixit, & bonis sanctarum con ^{181.}
 gregationum. Præposituram majorem Episcopij servus ejus
 quidam. *e Svidger* administravit. Is cum dispersis fratrum
 bonis, propter diaconi homicidium esset depositus, iterum-
 que restitutus, nec haberet quod fratribus aut Domino servi-
 entibus daret, conscientia metu percussus aufugit *f* iram
 Sicque Præpositura in ditionem Episcopi redacta per vicarios
 sua quærentes, miserabiliter ipso tempore laniata est. Simi-
 liter per singulas fiebat congregationes. Pontifice ergo in
 Præpositos irato, illis autem in vulgus zelantibus, dissipata
 CAP. XXII sunt omnia bona Ecclesiæ. Hujus cladis solum expers ^{Cap.}
 erat Xenodochium, quod à *S. Ansgario* primitus inceptum, ^{182.}
 postea succedentium Patrum diligentia usque ad novissima *g*
Adalberti tempora salvum permanit & integrum. Et tunc
 quidem vicedominus noster, quasi fidelis dispensator & pru-
 dens, ad custodiendas pauperum cleemosynas depurabatur.
 Non enim audeo dicere, quantum peccatum sit defraudare
 pauperum res, quod alij Canones sacrilegium, alij homicidi-
 um vocant; hoc solum fas sit pace omnium dici fratrum, quia
 toto

Al Sindi-
ger.

sal pro-
pter iram.

g Domini
Adalberti.

toto septena'io, quo supervixit Archiepiscopus, ex illo famoso & opulento Bremensis Ecclesie hospitali, nulla prorsus data est eleemosyna. Quod ex eo miserabile & inhumanum videtur, quoniam & tempus incubuit famis, & multi pauperes ubique in plateis reperti sunt mortui. Ita intento ad curiam Pastore nostro, sanctissimi vicarij ejus, dominicum vastantes ovile, more luporum in Episcopo grassati sunt, ibi solummodo parcentes, ubi nihil invenerunt, quod posset auferri.

Cap. 181. Cerneret eo tempore lamentabilem tragœdiam *Bremam* in afflictione civium, militumque ac magnatum, item, quod gravius erat, clericorum & sanctimonialium. Et de nocentibus quidem juste actum videtur, ut corriperentur; de alijs vero non sic. Primo igitur, si quis divitem putabatur innocens, ei aliqua jubebantur, ut nocens fieret, vix possibilis, [quæ dum ille præteriret, aut forte impossibilia] clamaret, statim bonis omnibus exspoliatus est; si murmurare præsumsit, in vincula conjectus. Erat autem videre alios flagris torqueri, multos in nervum mitti; quosdam pelli à domo, plerosque in exilium, deportari, ac velut in civili *h* Romani *h* deest. *Al* *Romani.* *Sylle* victoria contigit, quem aliquis potentum in privato odio infensum habuit, cum sæpe ignorante Episcopo damnavit, quasi ex ejus præcepto. Tum vero, ne aliquis ordo aut sexus immunis haberetur in tanto scelere, vidimus solas mulierculas auro vestibusque nudatas, & infamis prædæ auctores cum Presbyteris vel Episcopis existere. Porro ex illis, quibus ablata sunt bona sua, aut qui diutius à quæstore gravati sunt, compertum est nobis, aliquos eorum nimio dolore permotos, in amentiam venisse: quosdam vero nuper divites ostentim mendicasse. Cumque rapinarum quæstio in omnes caderet Episcopo subiectos, non transivit etiam negotiatores, qui ex omni parte terrarum *Bremam* solitis frequentabant mercibus, eos omnes execranda Vice-Dominorum exactio

Q₃

coëgit

coëgit sæpe abire nudos. Ita civitas civibus, & forum mercibus, usque hodie defecisse videtur, præsertim cum, si quid nostris intactum superfuit, hoc servi Ducis radicitus absumperint. Et hæc omnia cum sæpe antea etiam præsentem Archiepiscopo facta sint, intolerabilius autem illo absente ac post diem expulsionis suæ.

CAP.
XXIV.

Multo igitur labore, multisque largitionibus in va- Cap.
184.
num consumptis Metropolitanus tandem post trienni-
um expulsionis suæ, voti compos effectus, in pristinum gra-
dum Curia restitutus est, moxque succendentibus prosperis,
summam rerum, quod est Vice dominatus, jam septies Consul
meruit. Nactus vero locum dignitatis, in quo magnitudinem
animi ostendere posset, jam tunc caute ambulandum erga
Principes esse deliberavit, ut non eos sicut prius offenderet.

ial. Episco-
po.

Quapropter Coloniensi & Pontifici primæ reconciliari voluit,
deinde cæteris, in quos ipse, vel potius qui in illum peccasse vi-
debantur. Deinde remotis Ecclesie suæ impedimentis, pro
cujus exaltatione tam in ambitu Curia, quam in profusione
pecunie videbatur improbior, non fuit ociosus. Quo tempore

k al. Gro-
ningea.

Plisnam, Dusburg, k Gronigin & Sinticum acquisivit. *Wildushu-
sen* Præposituram *Brema* vicinam prope in manibus habuit, &

l al. Rosvel
don.

Rosaveldon l Hammaburg proximam. Ceterum sidiutius vitam
haberet, cogitavit etiam *Ferdensem* Episcopatum nostræ subju-
gare Metropoli. Postremo in *Hammaburg* jam aperte laboravit
Patriarchatum efficere, aliaque magna & incredibilia, de qui-

CAP. XXV

bus supra nimis dictum est. Accessit hoc ad gloriam Præ- Cap.
185.
sulis, quod in anno Consulatus sui famosum illud collo-
quium Cæsaris cum Rege Danorum ad contumeliam habitum

m al. Ham-
maburg.
n al. parata
o deest al.
prima.
p al. Præsu-
lis.

est in *m Luneburg*. Vbi sub obrentu fæderis contra *Saxones*
arma *n* laudata sunt. Eodem anno restincta est illa conspi-
ratio *o* prima in Regem facta. In qua Dux *Otto & Magnus*, de
vastata per annum *Saxonia*, tandem consilio *p* Archiepiscopi
in po-

in potestatem se Regis dederunt. Rex Ducatum *Orronis Welpo* dedit, & Archiepiscopus noster bona Ecclesie recepit, quæ ante *Magnus* habuerat.

Cap. 186. Itaque in summa rerum gloria positus, licet crebra corporis molestia pulsaretur, negotiis tamen publicis de-XXVI.

esse noluit. *Arheno* ad *Danubium*, indeque in *Saxoniam* cum Rege portatus in lectica, Ajunt quidam regia sponfione laudatum esse, ut in proxima solennitate Paschali convenientibus apud *Trajectum* *Rheni* Principibus, ibi confirmarentur ei omnia, quæ de *Laureffa* vel *Corbeia*, & cæteris desideravit anima ejus. Alii autem asserunt Episcopum callidis à Rege dilationibus protractum esse, quo scilicet *Laureffam* dimittens, ubicunque mallet in regno bis tantum suæ reciperet Ecclesie donandum: verum ille pertinax institit, dum nil aliud velle respondit, tandem frustrato nisu decidens, una & vitam & *Laureffam* cum cæteris Ecclesie bonis perdidit.

Cap. 187. Signa vel prognostica vicinæ mortis ejus plurima fuerunt, tam pavorabilia & insolita, ut nos ipsumque Pontificem terre facere viderentur; tam ingentia & manifesta, ut

quisquis q̄ meritorum suorum turbulentiam, valitudinisq̄ morum inconstantiam diligenter intueretur, proculdubio finem dixerit adventasse. Siquidem mores viri, licet semper à communi mortalium habitudine dissentirent, circa terminum vero inhumani intolerabilesque, & alieni à semetipso videbantur, maxime post diem expulsionis suæ, vel devastationis Parochiæ quæ subsecuta est. Post illum, inquam, diem pudore, ira, doloreque majori quam sapientem virum decucit, permotus, quia recuperandi bona Ecclesie non invenit consilium, ex nimia sollicitudine multiformium angustiarum, non adeo dicere insanus, sed impos mentis effectus est. Porro quæ pereum deinde gerebantur, alicujus errantis vel desipientis poterant videri, quæ ut æstimo, non sani hominis,

non sanus juret Orestes. Sicut est illud quod præfati sumus, quia noctem integram vigilando, diemque transegit dormiendo. Item illud quod à veritate quidem auditum avertens, ad fabulas & somnia conversus est. Item illud, quod elemosynarum oblitus in pauperes, omnia quæ habere potuit, dispersit in divites, præcipue in Adulatores. Item illud, quod dispersis bonis Ecclesiæ, cum nihil haberet residui, de rapinis miserorum vixit, & legitimis sanctarum congregationum. Item illud, quod de Præpositura villicationem faciens, & Præposituram de hospitali, non impar illi fuit, qui diruta ædificat, mutat quadrata rotundis. Item illud, quod facilius solito provocatus ad iracundiam, aliquos manu percussit usque ad effusionem sanguinis. Multos etiam ignominiosis exasperans verbis, non minus se quam illos in bonoravit. Talis ille circa finem, à se totus alteratus, & pristina virtute perfundatus, quid vellet aut nollet, nec sibi, nec ulli suorum poterat satis esse notum. Caterum talis erat eloquentia ejus usque in finem, ut si eum audires concionantem, tibi facile persuaderetur, omnia per illum plenaratione, magnaque auctoritate fieri. Hanc perniciosam clarissimi viri com-
 mutationem, sive digressionem, & apertius deterioratio-
 nem, dum per singulas orbis provincias fama volans disper-
 geret, insignis vir germanus ejus, scilicet Palatinus Comes
Fridericus, ad corripendum fratrem, sicut memini, *Lismonam*
 venit. Sed frustra commonens eum de his quæ honori ejus
 attingerent vel saluti, molestus abscessit, *Nothobaldum* suos-
 que pares accusans, qui suis maleficiis illustrem virum cir-
 cumvenerint, suisque dementem reddiderint consiliis. Hæc
 ille. Nos autem vidimus ipsum Pontificem ad tantam illo
 tempore pervenisse infamiam, ut Magicis inservisse artibus
 diceretur: à quo crimine, lesum testor & angelos ejus, omnes-
 que sanctos, illum prorsus immunem & liberum esse, præser-
 tiam

CAP.
XXIIX.

70.

183.

sim cum maleficos & Divinos, & ejusmodi homines saepe judicaret esse morte multandos. Quoniam vero scriptum est: *Cum sancto sanctus eris, & cum perverso perverteris*, arbitror, cum aut malignitate eorum quos sibi fideles credidit, aut infestatione inimicorum, qui Ecclesiam ejus impugnabant, à statu solitæ rectitudinis primo lapsum, deinde corruisse totum. Tandem sæva morum perturbatione infractus, cum simul fortunæ exterioribus quateretur adversis, quasi navis obruta fluctibus, etiam corpore debilitari cepit. Dumque Medicorum auxilio studuit valetudinem recuperare; propter crebra medicaminum tentamenta, in graviolem mox incidit infirmitatem, ita ut semianimis jacens, in extremis jam fuerit desperatus. Quo etiam tempore ad curiam tendens, gravi casu de equo lapsus est. Tunc ille compunctus, cum Ezechia flevit amare, correctionemque suæ vitæ Deo promittens, solita Christi clementia statim convaluit, totumque supervivens triennium, multa complevit, non tamen omnia, quæ promisit. [Ex eo nimirum tempore balneis, quæ fere quotidie suevit habere, sale recoctis abstinuit, & reliquis multis, quæ gravia esse populo persensit.]

CAP.
XXIX.

Cap. 189. In illis diebus supervenit quædam mulier habens Spiritum Pythonis; hæc voce publica dixit omnibus, celerem Archiepiscopi transitum affore, infra biennium, nisi forte converteretur. Hoc & Medici testati sunt. Erant autem cum Pontifice alii pseudoprophetae, longè alia promittentes, quibus melior fides habebatur. Illi si quidem vaticinabantur, illum tam diu victurum, donec poneret omnes inimicos suos scabellum & pedum suorum.

r Vide quæ
ab aliis hic
adduntur,
sub finem
libri.CAP.
XXXI.

Vidimus eo tempore apud Bremam cruces sudasse lacrymis. Vidimus Ecclesiam porcos violasse, canesque, adeo ut vix possent ab ipsa altaris crepidine repelli. Vidimus lupos in suburbanis loci nostri gregatim, ululantes, horribili jurgio certas-

certasse cum bubonibus. Cumque somnia Episcopus vehementer attenderet, hæc ab omnibus sinistra nunciabantur Episcopum respicere. Mortui nunquam tam familiariter locuti sunt cum vivis. Omnia enim mortem protendebant Episcopi. Nam & Hammaburg eodem anno, quo Metropolitanus decessit, incensa & bis vastata est. Pagani victores totam *Nordalbingiam* deinceps habuerunt in sua ditione, bellatoribusque occisis, aut in captivitatem ductis, provincia in solitudinem redacta est, ut diceres, in fine boni Pastoris etiam pacem terris ablatam.

CAP.
XXXII.
f al. phlebotomis.

Quatuordecim ergo dies ante obitum suum *Goslarie* positus, ex consuetudine sua nec potionibus, nec phlebotomis contineri voluit. Quare gravissimo dysenteriae morbo correptus, & usque ad ossa attenuatus, heu prorsus suæ adhuc immemor salutis, negotia recip. usque ad extremam transitus sui tractavit. Aderat ibi Magdeburgensis Archiepiscopus *Wexel*, & alii fratres, petentes, ut intromitterentur; quos tamen ipse, nescio quibus offensus, excludi præcepit à januis, dicens, se pro immundicia infirmitatis indignum, ut ab ullo videretur. Soli tamen regij concedebatur aditus ægrotum visitandi, quem dilexit eo modo & usque in finem. Illum ergo suæ fidei ammonens, & diuturni servitij, multis generibus commendavit ei Ecclesiam suam & bona Ecclesiæ.

CAP.
XXXIII.

Interea feralis aderat dies *Ægyptiacis* cognata tenebris, qua magnus Præsul *Adalbertus* amaræ mortis vicino pulsabatur nuncio. Sensit & ipse solutionem corporis sui tam virium defectu, quam dictarum prælagio rerum, instare. Sed cum Medici trepidarent indicare veritatem, solusque promitteret vitam *Nothebaldus*, inter spem vitæ metumque mortis, vir sapiens incertus sui que oblitus jacuit. Et heu ignorans quia *dies Domini sicut fur, ita in nocte veniet; &*

71.

CUM

sum dixerint, pax & securitas, tunc repentinus superveniet interitus, & alia, quibus in Evangelio præcipitur, ut vigilemus. *Nescitis*, inquit, *diem neque horam*. Qua in re memor sententiæ cujusdam sancti, non sine lacrymis huic loco possum aptare. *Jam*, inquit, *percutitur, jam sine penitentia cogitur exire peccator, ut moriens obliviscatur sui, qui, dum viveret, oblitus est Dei*. Tali modo gloriosus Metropolitanus ille, cum adhuc de vita præfenti speraret, die medio sextæ feriæ, suis ad epulas sedentibus, ipse in agonia solus jacens, exhalavit spiritum. Eheu quam vellem meliora scribere de tanto viro, qui & me dilexit, & tam clarus in vita sua fuit. Verum timeo, quia scriptum est: *Va illis qui malum dicunt bonum, & bonum malum, & pereant qui nigrum in candidum vertunt*. Videtur mihi, periculosum esse, ut talis homo, qui dum viveret, propter adulationes perditus est, ei nos scribentes aut loquentes post mortem adulari debeamus. Afferunt tamen aliqui, cum ita solus jacuisset, paucos interfuisse urbitros, in quorum præsentia de omnibus gestorū suorum offendiculis, amaram in novissimo gesserit poenitentiam, flens & ejulans se dies suos perdidisse. Tuncque demum cognovit, quam parva, immo quam misera est nostri pulveris gloria. *Quia omnis caro sænum, & omnis gloria ejus quasi flos fæni*.

CAP.
XXXIV.

Cap. | O fallax humanæ vitæ prosperitas! O fugienda ho-
122. norum ambitio! Quid tibi nunc ô venerabilis pater A-
dalberte profunt illa quæ semper dilexisti; mundi gloria, popu-
lorum frequentia; electio nobilitatis? Nempe solus jaces
in alto Palatio derelictus ab omnibus tuis. Vbi autem sunt
Medici, Adulatores & Hypocritæ? qui te laudabant in deside-
riis animæ tuæ, qui te de hac juraverunt infirmitate convali-
tutum esse, qui te usque ad decrepitam ætatem victurum cal-
cularunt. Omnes, ut video, socii mensæ fuerunt, & recesserunt
in die tentationis. Soli remanserunt inopes & peregrini, vi-

CAP.
XXXV.

R

ni, vi-

¶ al. deest
hæc vox.
¶ al. dispo-
rens.

ni, viduæ & orphani, atque omnes oppressi, qui se tua morte fatentur desolatos. Cum quibus nos veraciter possumus affirmare, tibi neminem deinceps fore comparem in clementia & largitate peregrinorum, in defensione sanctarum Ecclesiarum, & reverentia omnium clericorum, sive qui [male] potentium rapinas, aut superbiorum ita persequatur præsumptiones. Postremo qui in divinis humanisque prudenter & disponendis paratior ad omne consilium inveniatur. Si quid vero in moribus reprehensibile videbatur, hoc magis accidit ex eorum nequitia, quibus tu plus justo credidisti, sive quos inimicos propter veritatem sustinuisti. Illi enim tuum laudabile ingenium suis depravantes insidiis, ex bono malum effecerant: [ideoque, oportet nos clementissimum orare Dominum, ut tibi indulgeat secundum multitudinem misericordiæ suæ, teque in æterna beatitudine collocet, per merita omnium sanctorum suorum, quorum te patrocinio devote semper commendasti.]

72.

CAP.
XXXVI.

Obiit autem clarissimus noster Metropolitanus Adalbertus xvii. Kalend. Aprilis. Indictione xi. Hic est Cap. 193.
annus Domini nostri Iesu Christi millesimus lxxii. Alexandri Papæ xi. Henrici Regis quarti xvii. Præter libros Cap. 194.
SS. reliquias, & vestimenta sacra, fere nihil inventum est in thesauris ejusdem viri. Quæ tamen omnia Rex accipiens, una cum præceptis Ecclesiæ, tulit etiam manum. S. Jacobi Apostoli [quam dono Vitalis Veneriarum Episcopi ab Italia Archiepiscopus rediens quondam secum deportaverat.] Cap. 195.
Igitur Archiepiscopi corpus magno totius regni stupore à Goslaria Bremam deportatum est, decimo demum die, quod est in Annunciatione S. Mariæ, condigna populorum frequentatione, sepulchrumque est in medio chori, novæ quam ipse construxit, basilicæ. Cum tamen illum affirmant sæpe ante rogasse, ut sepeliretur in metropoli Hammaburg, quam sicut prædecessores sui, omni semper amore censuit esse colendam.

Ibi

Ibi namque dum adhuc viveret, plerunque totam ætatem transgens, præcipuas solennitates cum magna gloria celebravit. Ibi tempus & locum quo à nostris Ducibus, seu à proximis Slavorum gentibus, sive à cæteris Arctox gentis legatis, adiri posset, ex more constituit. Tantum honorem destruxæ urbi, tantumque amorem habens exhaustæ Matri, ut in illa diceret impletum scripturæ vaticinium, quæ dicit: *Letare sterilis, quæ non parit, quia multos filios deserta, magis quam ejus quæ habet virum.*

Cap. 196. Ferunt enim eum ante obitus sui diem, vix tertium de-
 cubuisse, quod à lecto surgere nequiverit. Nam tanta CAP. XXXVII.
 in viro animi fortitudo fuit, ut in gravissima corporis infirmitate, nunquam ab aliquo vellet sustentari, nunquam emitteret vocem doloris. Cumque iacens in extremis, horam vocati-
 nis suæ jam & sciret imminere, crebris iteravit suspiriis: *Heu* x al. fene-
me, inquit, infelicem & miserum, qui tantas largitiones in vanum ict.
consumpsi: Potuissem vero fuisse beatus, si ea pauperibus dispersis-
sem, quæ pro gloria seculi & detraxisse me doleo. Nunc autem il- y al. distrag-
lum adhibeo testem, cujus oculus intuetur abyssi profunda, quod in- xiffa.
tertio cordis mei rotafuit pro exaltatione Ecclesia mea, quæ licet
mea culpa exigente, vel odio inimicorum prevalente, extenuata ni-
mis videatur; sunt tamen amplius quam duo millia mansi, quos ex
hereditate mea vel meo labore gratulor Ecclesia adjectos. Quo
sapientis viri sermone cognosci potest, quia si peccavit in ali-
quibus ut homo, sæpe ut bonus homo pænituit de erratis,
 Cap. 197. Cujus rei exemplum habeo unum, quod in principio in- CAP. XXXIII.
 troitus sui, cum esset vir superbissimus, arrogantia sua mul-
 tos sibi mortales fecit contrarios. Vnde etiam pro nobilitatis suæ gloria unum dixit verbum, quod utinam non dixisset, a al. qui eum præces-
omnes scilicet Episcopos, qui a ante eum præsederunt, obscuros fu- runt.
isse ac ignobiles, solum se generis & divitiarum titulis excellere.
 Porro dignum qui majorem sortiretur cathedram, vel ipsam sedem

Apostolicam. Talia non semel jactantem, visio magna perterrituit, quam pro sui magnitudine, cum & veraciter nobis comperta esset, hic adungere non superfedi.

Vidit igitur nocte intempesta, se in conventum Ecclesie raptum, ubi missarum solennia deberent celebrari, astantibus quatuordecim suis ex ordine prædecessoribus, ita ut proximus qui ante eum fuit *Alebrandus*, perageret ea quæ ad missam fieri solent mysteria. Cumque lecto Evangelio sacerdos Dei ad suscipienda offerentium munera conversus pervenisset ad Dominum *Adalbertum*, qui stabat in ultimo chori loco, mox toruis in eum luminibus intuens, oblationem ejus reppulit, dicens: *Tu homo nobilis & clarus non potes habere partem cum humilibus*, & abscessit in hæc verba. Sane ex illa hora pœnitens super hiis quæ incaute protulit verbis, omnes Prædecessores suos ingenti veneratione habuit, seque multis gemitibus restabatur indignum sanctorum consortio viorum. Unde etiam mox statuit, per singulos antecessorum suorum anniversarios dies, de [*b corte*] *Bromsede* convivium dari fratribus plenissima atque pauperibus, quod prius à peno Episcopi exhiberi solebat. Nam & multa alia pœnitentiæ signa reliquit & conversionis: ex quibus hoc memorabile est, quod à vastatione Ecclesie vel die expulsionis suæ, cum superviveret quinquennium, nunquam balneis usus est, nunquam hilaris visus, raro processit in publicum, vel ad convivium, nisi ad curiam isset, aut diei festi necessitas poposcisset. O quotiens vidimus cum planctu faciem turbatam, si quando vastationis Ecclesie recordatus est, sive cum ipsos vastatores conspexisset?

b alideest.
CAP.
XXXIX.

a s, festo

In *c* die itaque natalis Domini, cum *Magnus Dux* præfens adesset, magna que recumbentium multitudo, hilares convivæ pro sua consuetudine finitis epulis plausum cum voce levaverunt. Quod tamen non parum displicuit Archie-

Cap.
198.

Cap.
199.

Archiepiscopo. Itaque inuens fratribus nostris, qui simul aderant, præcepit Cantori, ut imponeret Antiphonam, *Hymnum cantate nobis*: At vero laicis denuo perstreptibus, inchoari fecit: *Sustinuimus pacem, & non venit Domine*. Tertio vero cum adhuc in *d* poculis ulularent, iratus valde, levare mensam præcepit, magna voce pronuncians: *Converte Domine captivitatem nostram*; respondente choro; *sicut torrens in austro*. Ita ille nobis pone sequentibus, in oratorium reclusus, fleuit amare. *Non cessabo, ait, à fletu, donec justus iudex fortis & pater liberet Ecclesiam meam; vel potius suam; quam Pastore contempto videt miserabiliter à lupis discerpi*. Impletum est enim desiderium eorum, qui dixerunt: *Hereditate possideamus sanctuarium Dei, & quiescere faciamus omnes dies festos Dei* [à e terra,] *& disperdamus eos de gente, & non memoretur nomen Israël ultra*. *Exurge: quare obdormis, Domine, & ne repellas in finem, Quia superbia eorum qui te adierunt, ascendit semper*. *Miserere nostri, quoniam multum repleti sumus despectione. Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt, & super dolorem vulnerum meorum addiderunt*. Hæc & alia nos in illo compunctionis tempore lamenta sæpe contemplati sumus, adeo ut Monachus multotiens fieri desideraverit: Aliquando etiam optabat, ut in ministerio legationis suæ, aut in *Slavania*, vel in *Suedia*, sive in ultima *Island* f obire mereretur. Sæpe vero talis erat voluntas ejus, g ut pro veritate decollari velle non dubitaret in Christi confessione. Cæterum novit ille cognitor omnium secretorum Deus, si melior fuerit in conspectu suo, quam coram hominibus apparuit. Homo namque videt in facie, Deus autem in corde.

Cap. 100. Ignosce quæso lector, si tam diversi hominis diversam Historiam diverso themate compaginans, cum non potui breviter aut dilucide, ut ars præcipit, omnem tamen operam dedi, ut scriberem veraciter, secundum quod scien-

tia & opinio se habet in hac parte. Quamvis multa reticens, ad ea festinarim, quæ generaliter posteris digna sunt ad sciendum, vel specialiter ad retinendum Hammaburgensi Ecclesiæ utilia. Postremo, si qua sunt quæ auditori displiciant in male gestis, & fortasse pejus descriptis, summopere te moneo, & postulo, ut dum scriptorem vituperas, tu vitiose dicta corrigas, dumque illum, de quo scribitur accusas, in sapientis viri casu tu cautior fias, considerans te ipsam, ne & tu tenteris.

CAP. XLI. In legatione autem Hammaburgensi Ecclesiæ, quæ ad Cap. 101.
gentes fieri solet, quamvis magnus Pontifex *Adalbertus* vigilanter omnes prædecessores suos laborasse cognoverit; ipse tamen magnificentius quam ceteri, potentiam Archiepiscopalem longe lateque in exteris protendebat nationes. Quam obrem tractavit sedulo per se ipsum ingredi legationem illam, si quam, necdum conversis addere perfectionem. Ad quod laboriosum iter peragendum, solita gloriari cepit jactantia, *Primum fuisse Ansgarium; deinde Rimbertum; postea h Vnni, se vero quartum Evangelistam postulari.* Quia ceteros prædecessores suos viderit per suffraganeos, non per se tanto oneri insudasse. Itaque jam certus eundi, viam suam disposuit taliter finire, ut circuiens latitudinem septentrionis, hoc est, *Daniam, Svediam, & Nordmanniam* pertransiens, inde ad *Orchadas*, extremamque orbis *i* partem *Island* posset attingere. Illi enim suo tempore & labore conversi sunt ad Christianam fidem. A cujus profectioe itineris, quod jam publice moliebatur, exhortatu prudentissimi Regis Danorum commode reflexus est, qui dixit ei barbaras gentes facilius posse converti per homines suæ linguæ, morumque similium quam per ignotas, ritumque nationis abhorrentes personas; nilque opus illi esse, nisi ut sua largitate & affabilitate redderet illos benevolos & devotos, fidelesque ad prædicandum gentibus verbum Dei, paratos invenire. In qua exhortatione, *k Metropolitanus* Ortho-

h Al. Vn-
nonem

i al. patriã,

k al Metro-
politianus
noster.

Orthodoxo consentiens Regi, ea largitate, quam in omnes habuit, multo indulgentius uti cepit in Episcopos gentium, & legatos orientalium [Nationum,] Regumque. Quos tanta hilaritate singulos recepit, tenuit, dimisitque, ut eum, post habito Papa, quasi multorum patrem populorum ultro universi expeterent, ingentia viro munera offerentes, ejusque benedictionem reportantes pro munere.

Cap. 202. Archiepiscopus itaque in legatione sua talis erat, quam CAP. XLII
 lem & tempora & mores hominum mallent habere, ita affabilis, ita munificus, ita *m* hospitalis, ut parvula *Brema* ex illius magnitudine instar *Romæ* divulgata, ab omnibus terrarum partibus *n* peteretur, maximæ à Septentrionalibus populis. Inter quos extremi venerant *Islani*, *Gronlani*, *Gothorumque* & *Orchadum* legati, petentes, ut *illuc* predicatores dirigeret: quod & statim fecit. Nam & in *Daniam*, *Suediam* & *Nordvegiam*, & in Insulas maris ordinavit multos Episcopos; de quibus & ipse gaudens dicere solebat, *Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Quorum speciosa multitudo tandem exhilaratus
 Cap. 203 Pontifex, primus omnium statuit in *Dania* Synodum celebrare, cum suffraganeis suis, quoniam & temporis oportunitatem habuit, & Regnum illud sufficientibus abundaret Episcopis, & quoniam multa corrigi necesse fuerat in novella plantatione, sicut hoc quod Episcopi benedictionem vendunt, & quod populi decimas dare nolunt, & quod in gula & mulieribus enormiter omnes excedunt. Ad quæ omnia, Romani o Pontificis fultus o al. Papæ auctoritate, Regisque Danorum promptissimum sperans auxilium, magnificum prorsus ut semper solebat concilium fieri voluit omnium Aquilonarium Episcoporum. Soli diutius expectabantur Transmarini. Ea res hæcenus Synodum remota est: ad cujus rei fidem præsto sunt Epistolæ, quas Papa in *Daniam* legavit Episcopis ad Synodum rebellibus; & ipsius Archiepi-

m hospita-
lis erga o-
mnes ho-
mines,
n al. cater-
vatim peto

o al. Papæ

chiepiscopi literæ aliis directæ. Ex quibus duarum Exemplar hic ponere duxi necessariam,

CAP.
XLIII.

p al vicari-
us noster.
q al Ed-
bertus.

deest al.
hæc vox.
s al. Sles-
vwig.

al. Scas-
gensem.

CAP.
XLIV.

73.
u al. Rotul-
sum.
x al. Vi-
burg.
y al. Albrit-
sum.

Alexander Episcopus, servus servorum Dei, omnibus Epi-
scopis in Regno Danorum constitutis, Apostolicæ sedi & Vicario¹⁰⁴
nostro obedientibus, salutem & Apostolicam benedictionem. A Ham-
maburgensis Archiepiscopus venerabilis p Vicarius, literis & legatis
suis conquestus est, quod quidam q Ekbertus Farriensis Episcopus
multis criminibus involutus, ad synodum suam per triennium voca-
sus, venire contemserit: quod quia consilio quorundam vestrorum di-
citur esse factum, mandamus & Apostolica auctoritate præcipimus, ut
ab huiusmodi consilio recedatis omnino, eumque ad audientiam præ-
dicti fratris nostri ire ammoneritis, quatenus post factum examinatio-
nem canonicè judicetur. Et alia quibus ibidem præcipitur, ut ei
obediant & subjectionem exhibeant. Item alia. Adalber-^{Cap.}
tus sanctæ Romanæ & Apostolicæ sedis Legatus, nec non universa¹⁰⁵
rum Septentrionalium nationum Archiepiscopus, Hammaburgensis
quoque [r Ecclesia] provisor indignus; W. Roschildensi Episcopo sa-
lutem. Ad Synodum quam apud s Sleswig celebrandam esse
constitui, vos venisse, aut nuncium vestrum misisse grato per-
ciperem animo. Sed de hoc alias. Nunc autem fraternitatem ve-
stram latere nolo, quid molestia mihi Adalwardus Episcopus intulit,
quem vobis testibus, qui ordinationi eius interfuistis, Sictonen-
sis Ecclesia consecravit Pontificem, quem dum Barbara gens sibi præesse
nollet, s Scariensem Ecclesiam invadere capit. Peto igitur ut
nuncium meum, qui illuc iturus est, ad Dalbogiensem velitis Epi-
scopum dirigere. Hæc habui de Synodo qua dicerem, cum & alia mul-
ta sint, quæ fastidiæ causa omitto.

Plures vero sunt quos Metropolitanus ad gentes or-^{Cap.}
dinavit, quorum sedes & nomina ipso narrante didici¹⁰⁶
mus. In Dania itaque novem constituit, u Ratolfum ad Sles-
vwig, Odonem ad Ripam, Christianum ad Arhusin, Heribertum
ad x Wibergon, Magnum & y Albricum in Wendilam, Eilbertum
in Far-

in Farriam & Finnem, *Willelmum* in Seland, *Eigmonem* in Scotiam provinciam. In *Svediam* vero consecravit sex: *Adalvardum* & *Acilinum*, item *Adalvardum* & *Tadicum*, nec non & *Simonem* atque *Iohannem* Monachum. In *Nordvegiam* duos tantum ipse consecravit, *Tholf* & *Sevvardum*. Cæterum aliunde ordinaros cum sibi satisfacerent, & secum misericorditer tenuit, & abeuntes hilariter dimisit. Sicut *Meinardum*, *Osmundum*, *Bernardum* & *Asgorum*, aliosque multos. Præterea *Turolfum* quendam posuit ad Orchadas, [& alium quendam *Adalbertum*.] *Ileph* ad Island insulas. [Illuc etiam misit *Iohannem* in *Scoria* ordinatum.] Sunt enim omnes Episcopi quos ordinavit xx. quorum tres abortivi, & extra vineam ociosi remanserunt, sua quærentes, non quæ Jesu Christi. Quos universos gloriosus Archiepiscopus decenti honore habens, ad prædicandum Barbaris verbum Dei, prece & præmio commonebat. Ita sæpissime vidimus cum *b* septem aut quinque stipatum Episcopis, prout ipsum audivimus dicentem, absque multitudine esse non posse. Cum vero eos se dimiserat, solito *c* mœstior esse propter solitudinem videbatur, nunquam tamen carere maluit vel tribus, quorum frequentissimi erant *d* *Tancquardus* Brandanburgensis, vir sapiens, & comes Episcopi etiam ante Episcopatum. Alter erat *Johannes* quidam Scotorum Episcopus, vir simplex & timens Deum, qui postea in *Slavoniam* missus, ibidem cum Principe *Gorhescalco* interfectus est. Tertius *e* *Bono* nomen habuit, incertum unde natus, aut ubi ordinatus, qui se tamen peregrinationis amore *Hierosolymam* ter accessisse jactabat, indeque *Babyloniam* deportatum à Sarracenis, tandemque solutum, multas per orbem transisse Provincias. Hos tres, cum non essent ejus suffraganei, eo quod sedes proprias non haberent, majori fovisse clementia dicitur. Eodemque benignitatis studio utebatur erga Romanæ sedis Legatos. Quo-

S

rum

zal. Singa
onem.a al. com
mendabat;
b al. quatuor
aut quinque.CAP. XLV:
c al. mœstior.d al. Tancquard
de Branden-
burg.

e al. Bono

CAP.
XLVI.Cap.
207.

rum clientelam & contubernium in summo coluit amicitiarum loco; pariter gloriatus se duos tantum habere Dominos, hoc est, Papam & Regem, quorum Dominio jure subjaceant omnes saeculi & Ecclesiae potestates; illos nimirum sibi esse timori ac honori. Apparuit hoc in fide viri, quam ita integram servavit utrisque, ut auctoritati Apostolicae nihil praeponebat, antiqui honoris Privilegia sedi Apostolicae contenderet integra debere servari, ejusque Legatos summo recipiendos amore censeret. Majestatem vero Imperatoriam quanti faceret, Episcopatus ejus testis est, ideo vel maxime destructus, quod a fidelitate Regis nec minis, nec blandimentis Principum rescindi potuit. Formidolosa enim est malis Regia potestas. Vnde etiam frequentes in Regno conspirationes fieri solebant. Quibus ipse tamen nec verbo unquam communicare voluit. Pro cuius fidei merito a Rege quidem Major domus in Palatio constitutus, dono ejus multa lucrabatur bona Bremensi Ecclesiae, de quibus supra plenius dictum est. A Papa vero hoc dignitatis meruit privilegium, ut totum jus suum *f* in illum successoresque ejus ipse transfunderet, adeo ut ipse per totum Aquilonem in quibus opportunum videbatur locis, invitis etiam regibus, Episcopatus constitueret, ordinarerque Episcopos ex Capella sua, quos veller electos. Quorum ordinationes vel sedes, quoniam huc usque distulimus, non incongruum videtur, simul etiam DE SITV DANIAE, VEL RELIQUARVM, QVAE TRANS DANIAM SVNT, REGIONVM NATVRA scribere.

Val. Domi-
nus Apos-
tolicus in
illum.

PROVINCIA Danorum tota fere in Insulas dispersita Cap. 208.
est, sicut etiam legitur in *gestis sancti Ansgarii*. Hanc autem Daniam a nostris Nordalbingis flumen *Egdora* dirimit, qui oritur in profundissimo saltu Paganorum *Isarnho*, & extenditur secus mare Barbarum usque ad *Sliam* lacum. Ceterum flumen *Egdora* descendit usque in Oceanum *Fresenicum*, quem